

rior illa, sed in Deo non possunt admitti tres primæ veritates, quia esset admittere tres deos, neque etiam tres inferiores veritates, quia necessario futuræ essent imperfectæ, ergo est tantum una prima veritas.

2. Nihilominus existimo, etiam hoc transcendens recte expositum multiplicari in divinis personis. Est autem advertendum, veritatem triplicem esse, in intelligendo, in dicendo, et in essendo, et omnibus his modis veritatem esse in Deo, et Deum esse primam veritatem. In intelligendo quidem, quia per se ipsum ita omnia intelligit, ut nihil, nisi vere possit intelligere, unde hæc veritas in Deo nihil aliud est, quam infallibilis conformitas intelligentiæ divinæ cum omni re intelligibili. Quapropter hæc veritas tantum potest esse una, quia est essentialis, et omnino absoluta, et quia intelligere Dei tantum est unum. Veritas in dicendo est virtus quædam moralis, seu attributum quoddam divinæ voluntatis ratione cuius infallibiliter semper dicit verum, et mentiri non potest, et hæc etiam veritas nullo modo multiplicatur in Trinitate sicut nec voluntas, cuius est absoluta perfectio, seu attributum. Veritas in essendo in unaquaque re est entitas ipsa rei, ut conformis, vel conformabilis vero conceptui ejus, ut suppono ex Metaphysica, disputatione octava.

3. Dico ergo, hanc veritatem in essendo multiplicari in divinis personis secundum entitates personales, seu relativas earum, licet quoad essentiam Dei una sit. Hanc posteriorem partem suppono. Priorem probo imprimis ex illo 1, Joan. 5: *Ut simus in vero Filio ejus, hic est verus DEUS*, ergo personæ Filii dupliciter convenit veritas in essendo, scilicet in ratione Filii, et in ratione DEI. Et priorem veritatem habet ex sua proprietate relativa et incommunicabili. Posteriorem vero ex divinitate communicabili, ergo prima veritas est propria Filii, posterior communis omnibus personis, non communitate rationis, sed reali, quod per se manifestum est, quia Pater est verus Deus, et Spiritus sanctus similiter. Rursus idem discursus fieri potest in Patre, quia et est verus Pater, et verus Deus, et in Spiritu sancto, quia, et est vere procedens, et verus Deus, ergo in tribus personis sunt tres veritates personales, et incommunicabiles, ac communis, sola, et una essentialis, quæ a personalibus ratione distinguitur, cum personales inter se realiter distinguantur.

4. Ratione etiam declaratur, respondendo simul ad fundamentum Richardi. Nam veri-

tas transcendentalis non convertitur cum essentia, sed cum entitate, quatenus omnis entitas habet aliquam rationem formalem seu quidditativam, secundum quam potest habere conformitatem cum aliquo proprio conceptu. Unde in Christo Domino est veritas essentialis hominis, quia in eo est vera natura humana, non tamen est veritas personæ creatæ humanæ, quæ in quolibet puro homine reperitur. At in Deo, cum una essentia, est triplex entitas personalis, quæ potest habere conformitatem cum proprio conceptu suo, ergo est triplex veritas transcendentalis relativa.

5. *Modus loquendi exponitur Damasus papa.* — Est autem circa modum loquendi advertendum, veritatem, Deo simpliciter et sine addito attributam, accipi solere pro veritate naturæ divinæ, quæ essentialis est. Quomodo Damasus papa et Sophronius, quos paulo inferius referemus, sicut aiunt, esse in tribus personis unam æternitatem et unam bonitatem, ita etiam dicunt esse unam veritatem, quod etiam, intelligi potest de veritate morali et intellectuali. Maxime autem hæc absoluta locutio habet hunc sensum, quando additur *Prima veritas*, quia hæc additio indicat supremam rationem veritatis, quæ solum est essentialis, et ideo tres veritates dicendæ semper sunt cum declaratione, seu cum illo addito, *relative*.

6. *Argumentis satisfi.* — Et ita solvitur confirmatio a nobis addita, nam illæ tres veritates in re quidem sunt una. Prima, quia sunt una Deitas, si tamen ex propriis conceptibus præcise considerentur, sunt tres veritates, inter se quidem realiter, ab essentiali autem ratione distinctæ. Unde si unaquaque consideretur secundum id præcise, quod addit supra essentiam, non habet inde, quod sit prima veritas, sed ex essentia, quam includit. Et ideo non sequitur, quod sit imperfecta, cum in re includat totam perfectionem essentiæ, sed solum sequitur, non habere ex illo præciso conceptu totum id quod dicit prima veritas, quod verum est. Denique advertere oportet, aliquando totam Trinitatem dici veram Trinitatem. Sed per hanc locutionem non significatur aliqua veritas positiva, præter eas, quas explicavimus, sed affirmatur et declaratur vera distinctio realis personarum inter se, quæ solum addit illam negationem, quod una persona non sit alia. Sicut etiam dicitur una Trinitas, per quod solum additur negatio, scilicet, quod præter hanc Trinitatem non sit alia, vel quod in Deo non sit plus, quam Trinitas, nec major personarum numerus, quam ternarius.

CAPUT IX.

SINT NE IN TRINITATE TRES BONITATES, AC SUBINDE TRES PERFECTIONES PERSONALES.

1. *Prima opinio negans.* — *Primum fundamentum.* — Suppono, non esse sermonem de bonitate morali, seu virtutis, constat enim hanc esse tantum unam et essentialem, sicut paulo antea dixi de veritate morali. Est ergo difficultas de bonitate transcendentali, quæ etiam dici potest perfectio entitativa. De quo est prima opinio satis communis, in divinis personis non dari perfectiones personales, quæ et inter se realiter et ab essentiali perfectioneratione distinguantur. Ita tenet Scotus 1, d. 3, q. 1, ad 4, Durandus, dist. 1, q. 3, num. 13, Richardus, dist. 24, art. 1, quæst. 3, ad 1, Capreolus 1, d. 7, quæst. 1, ad 3, contra primam conclusionem articuli secundi, Cajetanus, 1 p., q. 28, art. 2, et ibi frequentius Thomistæ. Fundamentum a priori hujus sententiæ est, quia proprietas personalis in Deo secundum propriam rationem nullam dicit perfectionem. Hujus autem ratio est, quia illa proprietas est relatio, ut infra ostendemus. At relatio relatio in tota sua communitate sumpta non dicit perfectionem, tum quia relatio ut sic, non dicit *in*, sed *ad*, et ideo secundum se non addit perfectionem, unde in creaturis adest et abest sine subjecti mutatione: tum etiam, quia *ad*, ut *ad* commune est relationibus rationis, in quibus nulla perfectio cogitari potest, ergo personalis proprietas, quatenus relatio est, nullam affert Deo perfectionem.

2. *Secundum fundamentum.* — *Tertia ratio.* — *Quarta ratio.* — Aliud vero fundamentum ab inconvenienti est, quia alias una persona haberet perfectionem aliquam, quam non habet alia, et in tribus, vel duabus plures essent perfectiones, quam in una, et sic, et imperfectior esset Trinitas, quam una persona, et nulla persona esset summe perfecta: Confirmatur ab Scoto, quia vel illa perfectio, quam diceret relatio, esset finita, vel infinita. Primum dici non potest, repugnat enim perfectioni divinæ. Si vero dicatur secundum, non poterit in aliquo genere multiplicari, quia in se includet omnem perfectionem, nam hoc est de ratione rei infinite perfectæ. Tandem argumentari possumus, quia si duæ relationes divinæ dicerent duas perfectiones, illæ essent in æquales, atque ita esset major et melior Paternitas, quam Filiatio, quod est absurdum. Sequela patet, quia

illæ relationes differunt quasi specie in ratione respectiva, ea vero, quæ differunt specie semper sunt perfectione inæqualia, ut ex Aristotele in 8, Metaphysicæ sumitur, necesse est enim, ut quæ sic differunt, habeant diversam quantitatem perfectionis, diversitas autem in quantitate facit inæqualitatem: sicut diversitas in qualitate facit dissimilitudinem.

3. *Secunda opinio.* — Hæc sententia, quatenus negat perfectionem in divinis relationibus ut tales sunt, difficilis visa est aliis auctoribus, quia in Deo nihil esse potest, quod non sit summe perfectum, sub omni ratione vera et reali, quæ in Deo sit. Et ideo Major in 1, distinctione 33, ad 2, absolute affirmat, relationes divinas dicere perfectionem simpliciter, *quia sunt*, inquit, *ipsa divinitas*, quod amplius non explicat. Idem tenet Torres, 1 p., q. 28, art. 2, disp. 3, p. 2, in fine, reprobans opinionem Cajetani et Scoti. Ejusque fundamentum solum est, quia quælibet relatio divina est simpliciter infinita in genere entis. Nec sequitur, inquit, aliquam perfectionem esse in una persona, quæ non sit in alia, quia eadem perfectio, quæ in Patre est paternitas, in Filio est filiatio. Unde, si quis argumentetur. Paternitas est aliqua perfectio, et Paternitas non est in Filio, ergo aliqua perfectio non est in Filio: neganda est, inquit, *quia mutatur quid, in ad aliquid*, quæ sunt verba D. Thomæ, 1 p., q. 42, art. 4, ad 2. Quorum sensus est, quia sit argumentum ab absoluto ad respectivum, et consequenter a communi ad particulare, seu a negatione particularis prædicati ad negationem communis, quæ non est bona illatio.

4. *Redarguitur opinio secunda.* — Hæc vero sententia, vel non sibi constat, vel non est diversa a priori. Interrogo enim, an relatio habeat perfectionem tantum ratione essentiæ, quam includit, vel etiam secundum propriam rationem, quam addit? Si solum illud primum dicatur, non negatur ab auctoribus primæ sententiæ, neque ab aliquo potest negari, cum relatio divina sit res increata et ipse Deus. Atque in hoc sensu bene procedit responsio data. Non est tamen hoc punctum quæstionis: sed an ipsa relatio, prout intelligitur aliquid addere essentiæ, intelligatur etiam adjungere aliquam perfectionem et hoc est, quod negant priores auctores. Quod si posteriores hoc affirmare intendunt, nec sufficienter id probant, quia solum id colligitur ex perfectione, quam relatio habet ad essentia: nec bene satisfaciunt difficultati, coguntur enim, si conse-

quenter loquantur, fateri perfectionem non esse tantum quid absolutum, sed commune absoluto et respectivo: ergo designando propriam perfectionem respectivam Paternitatis, argumentum retinet suam vim. Neque sit illatio ab absoluto ad respectivum, sed a proprietate respectiva ad propriam et proportionatam perfectionem, utique respectivam, neque medium argumenti est commune, sed perfecte singulare.

5. *Tertia opinio.* — Nihilominus est tertia sententia, quæ hoc tempore aliquibus probatur, qui duo hæc, quæ subjiciam, conantur conjungere. Primum, quod relationes divinæ secundum proprias rationes dicant et addant (nostro modo intelligendi) perfectionem simpliciter divinæ essentiali, ratione distinctam ab omni perfectione, quam habet divinitas ex omnibus attributis absolutis. Secundum est, nihilominus hanc perfectionem in Deo tantum esse unam, nec multiplicari, realiter in personis, ideoque (aiunt), secundum rem nullam perfectionem esse in una persona, quæ non sit in alia, quamvis secundum rationem hoc admittant. Prior pars mea etiam sententia vera est, et infra illam probabo: posteriorem partem probant ex incommodis, quæ inferebat prima sententia. Ad declarandum autem quomodo hæc duo concilientur, advertunt, bonum dupliciter dici. Primo quasi absolute, quod est perfectum, quia nihil ei deest: et hoc est bonum transcendentale, cujus bonitas non est aliud, quam rei integritas et non requirit distinctionem in re ab ipso bono, sed tantum rationis. Alio modo dicitur bonum comparative, quod alteri est conveniens et sic bonitas consistit in convenientia unius ad aliud, requiritque distinctionem realem inter illos, ut bonitas realis sit, ideoque hoc bonum non necessario convertitur cum ente.

6. Hac ergo distinctione supposita, dicunt, relationes divinas pertinere ad perfectionem transcendentalem Dei, quia pertinent (inquiunt) ad integritatem Dei, non enim esset Deus integre constitutus in sua substantia, nisi haberet intra se tres relationes. Illæ tamen unam tantum integritatem DEI constituunt, et ideo ex illis tantum consurgit una perfectio Dei absque compositione, quia illa integritas est per summam identitatem cum essentia. Quod si objiciatur, quia licet illa integritas sit una perfectio totalis, nihilominus erunt tres quasi partiales, cum ex tribus relationibus consurgat. Negant sequelam, quia non integrant per

modum partis, nec per unionem, sed identitatem. At vero comparando unamquamque relationem ad suam personam, fatentur illi esse convenientem, atque adeo bonam, non tamen priori, sed posteriori modo et ideo dicunt, illam solum esse bonitatem secundum rationem, quia convenientia rei ad se ipsam solum est per rationem. Quapropter licet hoc modo admittantur tres bonitates in divinis personis, non est inconveniens, quia illæ, non sunt bonitates reales, sed rationis tantum.

7. *Prima difficultas tertiæ opinionis.* — *Relationes tres non esse de integritate Dei.* — In hac sententia multa mihi sunt difficilia. Primum est modus loquendi, nimirum, quod relationes pertineant ad Dei integritatem. Primo quidem, quia nullus Sanctorum Patrum, aut theologorum ita locutus est. Quod argumentum (in hac præsertim materia) validum est. Præcipue vero contra auctores illius opinionis, quia propter hoc maxime nolunt admittere tres perfectiones relativas reales, quia Patres, (ut ipsi aiunt) non sunt ita locuti. Secundo, quia inde sequitur, Patrem per se sumptum non esse integre Deum. Probatur sequela, quia tres relationes sunt de integritate Dei et Pater non est tres relationes, ergo non est integer Deus, consequens autem est manifeste falsum, nam secundum fidem quælibet persona est perfectus Deus, ut supra toto libro secundo, ostensum est. Esse autem perfectum Deum et esse integre Deum, idem sunt, quia nisi integritas aliquo modo in Deo admitti debet, non est, nisi perfectio ejus, ut dicti etiam auctores intendunt.

8. Tertio declaro hanc difficultatem in hunc modum: nam si relationes sunt de integritate Dei, inquiri, an hæc integritas dicat in Deo unam aliquam imperfectionem simplicem, vel compositam? Hoc posterius non dicitur, cum sit contra simplicitatem Dei. Si vero dicatur prius, inquiri rursus, an illa perfectio sit absoluta, vel relativa? nihil enim est in Deo, quod sub altero istorum membrorum non comprehendatur, ut constat ex doctrina omnium Patrum, et theologorum probata in Concilio Florentino. Si ergo illa perfectio est absoluta, non potest formaliter includere tres relationes, aut ex illis integrari, quia omne absolutum commune est, relationes autem non sunt communes. Multo vero minus dici potest respectiva, quia omnis perfectio relativa habet oppositionem cum alia, et ideo non potest simplex relativa perfectio ex relationibus oppositis integrari: ergo nulla intelligi potest in Deo

una et simplex perfectio, vel integritas, quæ ex tribus relationibus consurgat.

9. Atque hoc quidem insinuasse videtur Damascenus, lib. 1, de Fide, capite decimo, dicens: *Non ex tribus imperfectis unam compositam naturam perfectam intelligamus, sed in tribus personis perfectis unam simplicem substantiam super perfectam et ante perfectam.* Ac si diceret totam perfectionem Deitatis et Dei ut sic, præintelligendam esse relationibus: et cap. 11: *Perfectas, inquit, ipsas hypostases personasque dicimus, ut nullam in divina natura compositionem intelligamus, significans et unamquamque personam secundum se spectatam perfectam esse et non posse ex personis, quatenus distinctæ sunt, vel (quod idem est) ex relationibus, ut tales sunt et oppositionem inter se habent, unam perfectionem consurgere sine compositione.* Quocirca si velimus illo vocabulo *integralis* uti, dicere possumus ex tribus personis consurgere integritatem Trinitatis, vel melius, consurgere integrum numerum personarum, non vero integritatem Dei, quia non sola Trinitas, sed quælibet etiam persona est integer Deus.

10. Responderi potest, perfectionem illam, quæ integritas dicitur Dei, nec absolutam tantum, nec tantum relativam esse, sed comprehendere utramque. Verum hæc evasio non satisfacit, sed confundit omnia, ut difficultatem effugere videatur. Quia hic non agimus de essentiali perfectione Dei, sed de personali et de illa, quam relationes divinæ nostro modo intelligendi addunt ultra perfectionem essentiali, quam esse ratione distinctam ab essentiali perfectione, etiam auctores, cum quibus disputamus, supponunt. Illo ergo perfectio ex solis relationibus, ut sic, consurgit, ergo relativa tantum debet concipi et non mixta. Et præterea, licet demus esse simul absolutam et respectivam, cum includat in se tres relationes realiter distinctas, non potest habere unitatem perfectionis, nisi per modum collectionis et numeri, esto, non sit per modum compositionis. Probatur assumptum, quia in illa perfectione includitur verus transcendentis numerus rerum, ex numero autem rerum distinctarum, ut tales sunt, non conficitur unum, nisi vel compositione, vel collectione, vel omnino per accidens. Dico autem, *ut tales sunt*, quia personæ divinæ ut sunt unum in essentia, non uniuntur in perfectione personali, sed in essentiali tantum. Absurdum autem videtur dicere, integritatem Dei ut sic, collectivam esse, et non omnino simplicem et indivisam. Accedit tandem,

quod illa integritas dicitur esse perfectio simpliciter simplex: unde sequitur cuilibet personæ divinæ sigillatim sumptæ de esse aliquam perfectionem simpliciter simplicem, quia nulla earum habet illam integritatem, nulla ergo illarum erit summe perfecta.

11. *Secunda difficultas ejusdem opinionis.* — *Unamquamque personam habere integritatem suam.* — Secunda, et principalis difficultas in hac opinione est, quia quidquid sit de illa locutione *integritatis Dei*, negari non potest, quin unaquæque persona suam habeat integritatem (illo modo loquendi admissio). Nam imprimis unaquæque est integer Deus, ut dixi, ergo unaquæque habet integritatem Dei: (sed hæc non multiplicatur). Rursus unaquæque est integra persona. Neque enim dici potest ex tribus personis integritatem divinæ personæ consurgere: nec negari potest, quin unaquæque persona sit integrum suppositum, multo magis, quam si quælibet persona creata: hæc autem integritas personalis eo ipso, quod personalis est, multiplicatur in divinis personis. Quod significavit Damascenus vocans eas *personas perfectas*. Et patet facile descendendo ad rationes, quasi specificas illarum personarum, quia Pater est integer Pater et sic de Filio, et Spiritu sancto: si ergo transcendentis bonitas nihil est, quam rei integritas, sicut multiplicantur integritates personales, ita et bonitates transcendentales relativæ. Neque refert, quod hæc tres integritates personales in una essentiali identificentur, quia non propterea confunduntur, sed inter se manent realiter distinctæ, si ergo multiplicationi illarum rerum et entitatum relativarum non obstat, quod in una entitate absoluta identificentur, cur obstat multiplicationi integritatum, seu bonitatum personalium, quod in una essentiali identificentur?

12. Atque hinc potest sumi confirmatio efficaci ex creaturis, nam quando una bonitas totalis ex pluribus rebus consurgit, hoc non impedit, quominus singulæ illarum rerum habeant propriam integritatem et bonitatem distinctam. Respondent, ideo illud esse, quia illæ bonitates sunt partiales et non uniuntur per identitatem, sed per unionem. Sed contra, nam hinc solum sit, relativæ integritates personarum divinarum non esse partiales, quod est verissimum, non tamen non esse distinctas et totales in suo ordine, scilicet, in ratione personali. Imo Damascenus, loco citato, inde probat ex duabus divinis personis, ut distinctæ sunt, non posse unam aliquam perfectionem componi,